

Par Eiropas Savienības sapratni

Publicists Ivars Bušmanis:

Sarunu pēdējā brīdī Baltijas valstis pārsteidza pārējās kandidātvalstis, ar jauniem argumentiem pieprasot pusotriem lielākas lauksaimnieciskās ražošanas kvotas, nekā šobrīd ES atvēlējusi, bez skandāliem, mierīgi un pragmatiski pamatojot, ka kvotu aprēķiniem izmantotie gadi ir padomju okupācijas gadu daudz vairāk ietekmēti nekā Viduseiropas zemniekiem. Ir aprēķināts koeficients, ar kuru nu pieprasīts reizināt paredzētās ražošanas kvotas.

Ikreiz saskarsmē ar Eiropas Savienības institūciju ierēdņiem rodas izmisuma pilna izjūta: tu zini, kā zemniekiem klājas šeit, Latvijā, izstāsti, bet liekas, ka tevi nesaprot. Ne gluži nesaprot, bet tā īsti nenotic. Sak', ko nu tu te tēlo, visi raud gaužas asaras, lai tās vēlāk pārvērstos eiro monētās! Tāda saruna man maijā notika ar Eiropas Komisijas Paplašināšanās ģenerāldirektorāta Latvijas grupas vadītāju Tomasu Grauu. Viņš pacietīgi uzklausīja manu stāstījumu un beigās pieteica: "Ja jūs uzskatāt, ka Latvijā ir īpaši slikts stāvoklis, tad pierādiet, ar ko atšķiraties no citiem. Pierādiet savu īpašo stāvokli, un mēs to ņemsim vērā."

Sākotnēji likās, ka mums pietiek ar padomju varu, kolektivizāciju un centralizēto plānošanu, lai pamatotu, kāpēc ražošanas kritumu deviņdesmito gadu otrajā pusē nevar ņemt par pamatu ražošanas kvotu aprēķiniem. Tomēr sociālisms un kolhozi bija astoņās no desmit kandidātvalstīm. Zemes privātipašums bija tikai divās (Slovēnijā un Polijā).

Kopā ar Baltijas kaimiņvalstu kolēģiem ekonomisko pamatojumu padomju laika saimniekošanas seku ietekmei uz lauksaimniecību pēdējo desmit gadu laikā izstrādājis Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts direktora Andra Miglava vadībā. Kā tas izdevies?

"Tev saka: tu esi ēzelis! Tu iebilsti: es neesmu ēzelis! Lūdzu, pierādi! Kā lai pierādu vispārzināmu patiesību? Arī šajā gadījumā bija problēmas pierādīt vispārzināmu patiesību, jo formālās pazīmes (divas acis, ausis, mute, zobi) ir līdzīgas. Sociālistiskā plānveida ekonomika bija? Bija! Valsts īpašums? Bija! Kooperatīvi, kas nebija Rietumu tipa? Bija! Zemes valsts īpašums? Bija!

Raugoties uz atšķirīgo: kā lai pierāda, ka Latvija, Lietuva un Igaunija bija vienotās padomju sadales sistēmas elementi, ja skaitļu par to nav? Šodien ir eksporta un importa statistika. Tā laika piegāžu sistēmā pat neuzskaitīja, ko piegādājam savienībai, ko patērējam uz vietas. Latvijas piegādes Vissavienības fondā (tiek lēsts, ka 60% no saražotā) nenozīmē, ka produkcija izvesta no valsts - tā tikpat labi varēja būt patērēta Latvijā dislocētajām karaspēka daļām.

Baltijas valstu speciālistu kopīgas domāšanas rezultātā vairāku mēnešu garumā beigās nonācām pie šādas padomju mantojuma novērtēšanas metodikas. Svarīga ne tikai īpašuma formu maiņa un lauksaimniecības pārstrukturizācija, bet galvenokārt atdalīšanās sekas no padomju ekonomiskās sistēmas," skaidro A. Miglavs.

Aprēķinātais "padomju mantojuma" koeficients ir 1,47, kurš, nosakot kvotas, būtu jāņem vērā. Jājautā: kāpēc pēc mūsu 50 gadu ciešanām tas ir tik mazs? Tomēr šoreiz bija nepieciešams pierādīt nevis hipotētiski iespējamo ražošanas līmeni (piemēram, salīdzinot ar Dāniju), kurš no šodienas pozīcijām vairs nav sasniedzams, bet gan atšķirības no pārējiem *upuriem*, lai saņemtu vairāk izpratnes un atbalsta. Šis koeficients radies, salīdzinot Krievijas krīzes ietekmi uz astoņu kandidātvalstu lauksaimniecisko ražošanu. Jo valsts bija vairāk iesaistīta padomju ekonomiskajā sistēmā, jo vairāk tā cieta.

Arī Poliju, Ungāriju un Bulgāriju skāra Krievija krīze, jo arī tās lielu daļu pārtikas eksportēja uz austrumiem, bet daudz mazākā apjomā. Tieši lauksaimnieciskās ražošanas un valsts atbalsta salīdzinājums desmit gadu garumā ar pārējām piecām postsociālisma kandidātvalstīm ļāva nonākt pie tik precīza koeficienta, kas pierāda, ka Baltijas valstis no Krievijas krīzes cietušas visvairāk.

"Īpašais stāvoklis" nav precīzākais formulējums - mēs neesam īpaši, vienkārši esam tur, kur esam - ar savu pēcpadomju mantojumu," precizē A. Miglavs. Tātad ar koeficientu 1,47 izmērīta atdalīšanās cena no padomju saimniekošanas sistēmas, nevis okupācijas seku cena.

EK lauksaimniecības komisārs Francs Fišlers bija gatavs atbildēt uz "Lauku Avīzes" jautājumu: "Baltijas valstis ir pārdzīvojušas ne tikai lauksaimniecības restrukturizāciju, bet arī īpašuma formu maiņu, jo vienīgās bija okupētas. Vai nosakot kvotas un references gadus, jūs ņemsit vērā Baltijas valstu īpašo stāvokli - padomju mantojuma ietekmi?"

"Zeme nebija privātpašums visās kandidātvalstīs, izņemot divas, tāpēc šajā ziņā Baltijas valstis neatšķiras. Toties šīs valstis bija daudz atkarīgākas no Krievijas tirgus un Krievijas krīze tās skāra vissmagāk. Mēs esam gatavi to ņemt vērā," atzina lauksaimniecības komisārs.

Fišlera publiskais atzinums neapšaubāmi ir liels Baltijas vienotības panākums. Tāpēc bija pamats Prāgā vēlreiz atcerēties vecu anekdoti: "Kas kopīgs Lietuvai ar Igauniju? Atbilde: Latvija!"

Kaut arī taisnīgs, tik liels ražošanas kvotu palielinājums Baltijas valstīm - pusotras reizes - nešķiet reāls. Kuluāros Eiropas Komisijas atbildīgās amatpersonas neoficiāli prognozēja kvotu palielinājumu vidēji par 10%, bet labākajā gadījumā - par 25%. Tik mazs kvotu palielinājums nenoturētu piena ražošanu un aramzemes apstrādi pašreizējā līmenī. Tās ir divas galvenās pozīcijas Latvijai. Tomēr iestāšanās sarunu turpinājums - cukura kvotas palielinājums līdz pašreizējam ražošanas līmenim (par 26%), arī kartupeļu cietes palielinājums (pat par 65%) un septiņkārtīgs prēmiju palielinājums zīdītājgovīm - dod cerības, ka Eiropas Savienība palīdzēs pārvarēt padomju mantojuma sekas, nevis pieļaus, lai mēs tās sajustu vēl ilgu laiku.

"LAUKU AVĪZE"; pēc I. Bušmaņa raksta "Pēcokupācijas koeficients - 1,47"